

13.2.2026

EOAK/2127/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Päivi Lahtinen

ÄÄNESTYS ALUE- JA KUNTAVAALEISSA SIUNTION KUNNAN ALUEELLA SIJAITSEVISSA LAITOKSISSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli myös oikeusasiamiehelle toimittamassaan kirjoituksessa yleisellä tasolla Siuntion kunnan menettelyä olla järjestämättä kuntoutuslaitoksessa laitosaänestystä alue- ja kuntavaalissa.

2 SELVITYS

2.1 ---

2.2 Siuntion kunnan selvitys ja lausunto

Kantelun johdosta saatiin selvitys Siuntion kunnan keskusvaalilautakunnalta. Selvityksessä kerrotaan seuraavaa.

Siuntion kunta on saanut kunnan alueen sosiaali- ja terveystalvveluista vastaavalta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelta listauksen niistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteistä, joissa laitosaänestys tulee vaalilain mukaan suorittaa. Kuntoutuslaitos ei ole ollut tällä listalla. Kunta on aikaisemmissa vaaleissa tiedustellut kuntoutuslaitokselta tarvetta järjestää laitosaänestys. Vastaus on ollut, että tarvetta ei ole järjestää, koska henkilöt pystyvät itse käymään äänestämässä ja tätä tuetaan. Kunta on luottanut näiden tietojen riittävyyteen ja paikkansapitävyyteen.

Kunta sai asiassa tiedustelun laitosaänestyksen järjestämisestä kuntoutuslaitoksessa alue- ja kuntavaalien ennakkoäänestyksen aikana. Kunta vetosi vastauksessaan vanhaan käytäntöön mutta selvitti tilanteen. Selvityksen mukaan kuntoutuslaitoksen palveluina on ympärivuorokautisen laitoshoidon yksikkö ja kunnan tulee lähtökohtaisesti järjestää laitosaänestys.

Selvityksen jälkeen keskusvaalilautakunnan edustaja ja vielä erikseen toisen kerran vaalitoimikunnan puheenjohtaja tiedustelivat kuntoutuslaitoksen edustajilta laitosaänestyksen järjestämisestä kuntoutuslaitoksessa. Vastaus hoitolaitokselta on molemmilla kerroilla ollut, että tarvetta järjestämiseen ei ole. Kunta katsoo, että se on selvittänyt tältä osin riittävällä tavalla laitosaänestyksen järjestämisen tarpeen kuntoutuslaitoksessa alue- ja kuntavaaleissa 2025.

Lisäksi Siuntion kunta on tuonut asiassa esiin seuraavaa.

Kunta pyytää, että laitossäänestyksen järjestämistä varten olisi jatkossa selkeät paikkansa pitävät listaukset siitä, missä laitoksissa laitossäänestys tulee toteuttaa. Varsinkin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen kunnille ei ole tosiasiallisesti saatavilla tietoa näistä yksiköistä tai muutoksista niissä. Selkeintä olisi, että jokin viranomaistaho toimittaisi listan laitossäänestyspaikoista oikeusministeriölle. Oikeusministeriön tulisi ohjeistaa tämän listan noudattamisesta sekä yleisesti laitossäänestyksen järjestämistavasta huomattavasti yksityiskohtaisemmin vaaliohjeissa.

Erityisesti Siuntion kunta toivoo selkeää kirjausta vaaliohjeisiin tilanteissa, joissa ympärivuorokautista hoitoa järjestävä hoitolaitos ilmoittaa, että siellä ei ole tarvetta järjestää laitossäänestystä.

3 RATKAISU

3.1 Sovellettuja oikeusohjeita

Suomen perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. Oikeudesta muutoin osallistua kuntien hallintoon säädetään lailla.

Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Vaalilain 4 §:n mukaan vaalit toimitetaan järjestämällä ennakoäänestys, kirjeäänestys ja vaalipäivän äänestys. Ennakoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestämisestä kotimaassa vastaa kunta sekä ennakoäänestyksen järjestämisestä ulkomailla ulkoasiainministeriö. Kirjeäänestyksen järjestämisestä vastaa oikeusministeriö.

Vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ennakoäänestyspaikkoja ovat sairaalat, ympärivuorokautista hoitoa antavat ja muut, kunnanhallituksen päätöksellä määrätty, sosiaalihuollon toimintayksiköt, rangaistuslaitokset sekä Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavien joukko-osastojen varuskunnat ja Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutusta antavat yksiköt (laitos).

Vaalilain 15 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kunnanhallituksen on hyvissä ajoin ennen vaaleja asetettava laitoksessa toimitettavaa ennakoäänestystä varten yksi tai useampi vaalitoimikunta, joihin kuhunkin kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja yksi muu jäsen sekä tarpeellinen määrä varajäseniä, joita on kuitenkin oltava vähintään kolme.

Vaalilain 46 §:n 2 momentin mukaan äänioikeutettu, joka on hoidettavana sairaalassa, ympärivuorokautista hoitoa antavassa tai muussa kunnanhallituksen ennakkoäänestyspaikaksi määräämässä sosiaalihuollon toimintayksikössä tai on otettu rangaistuslaitokseen taikka suorittaa varusmiespalvelusta tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta Puolustusvoimien varusmieskoulutusta antavan joukko-osaston varuskunnassa tai Rajavartiolaitoksen varusmieskoulutusta antavassa yksikössä, saa äänestää ennakolta kyseisessä laitoksessa.

Vaalilain 48 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan ennakkoäänestys toimitetaan ennakkoäänestyksen ajanjaksona laitoksessa vähintään yhtenä ja enintään kahtena päivänä vaalitoimikunnan määrääminä aikoina.

Hallintolain 31 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

3.2 Oikeusministeriön vaaliohjeet

Vaalilain 10 §:n mukaan valtioneuvostossa oikeusministeriö toimii ylimpänä vaaliviranomaisena.

Oikeusministeriö on vaalilain 10 §:n nojalla antanut vaaliviranomaisille alue- ja kuntavaaleja koskevat vaaliohjeet:

Vaaliohje numero 1 Kunnan keskusvaalilautakunnan tehtävät, kohta 4.7 Laitosäänestyksen valmistelut:

- Selvitä, mitä ympärivuorokautista hoitoa antavia sosiaalihuollon toimintayksiköitä ja muita laitosäänestykseen kuuluvia laitoksia kunnassa on ja missä ne sijaitsevat.
- Kouluta, opasta ja neuvo vaalitoimikunnan jäseniä.
- Huolehdi sitä, että vaalitoimikunnalle jaetaan vaaliasiakirjat, tarvikkeet ja vaaliohjeet.

Vaaliohje numero 3 Ennakkoäänestys laitoksessa

Kohdassa 4.1.1 todetaan laissa säädetyt laitokset, joissa ennakkoäänestys järjestetään.

3.3 Arviointi

Vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa on säädetty niistä paikoista, joissa järjestetään ennakkoäänestys laitosäänestyksenä. Tällaisia paikkoja ovat muun muassa ympärivuorokautista hoitoa antavat sosiaalihuollon toimintayksiköt. Saadun selvityksen mukaan [kuntoutuslaitos] on tällainen sosiaalihuollon toimintayksikkö.

Siuntion kunnalta saadun selvityksen mukaan se on pyynnöstään saanut Länsi- ja Uudenmaan hyvinvointialueelta listauksen niistä sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteistä, joissa laitosaänestys tulee vaalilain mukaan suorittaa Siuntion alueella. Kantelussa mainittu kuntoutuslaitos ei ollut mukana tässä listauksessa. Siuntion kunta oli saanut yhteydenoton sen selvittämiseksi, miksi kuntoutuslaitoksessa ei järjestetty laitosaänestystä. Tämän jälkeen Siuntion kunta selvitti, että kuntoutuslaitoksen palveluina on ympärivuorokautista sosiaalihuoltoa ja kuntoutuslaitokseen oltiin yhteydessä laitosaänestyksen järjestämiseksi. Kuntoutuslaitoksen edustaja ilmoitti kuitenkin sekä keskusvaalilautakunnan edustajalle että vaalitoimikunnan puheenjohtajalle, että laitosaänestyksen järjestäminen ei ole tarpeellista, koska asiakkaat pystyvät itse käymään äänestämässä ja tätä tuetaan.

Apulaisoikeusasiamies Sakslin on omasta aloitteestaan selvittänyt laitosaänestyksen järjestämistä sosiaalihuollon toimintayksiköissä (EOAK/1370/2024, julkaistu verkossa www.oikeusasiamies.fi). Apulaisoikeusasiamies totesi ratkaisussaan, että hänen aluehallintovirastolta ja hyvinvointialueelta saamansa listaukset sosiaalihuollon ympärivuorokautisista yksiköistä/laitoksista eivät olleet täysin ajantasaisia. Apulaisoikeusasiamies totesi, että kunnat hyötyisivät siitä, että oikeusministeriön vaaliohjeessa opastettaisiin, miten kunnat pystyvät luotettavasti selvittämään alueellaan sijaitsevat vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetut laitosaänestyskohteet. Oikeusministeriö vastasi sittemmin apulaisoikeusasiamiehelle ilmoittamalla, että se pitää apulaisoikeusasiamiehen ehdottaman lisäohjeistuksen kirjoittamista kuntien vaaliohjeisiin vastaisuudessa mahdollisena.

Hallintolain 31 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Katson, että Siuntion kunta on laiminlyönyt velvollisuutensa järjestää laitosaänestys alue- ja kuntavaalissa 2025 kuntoutuslaitoksessa. Otan arvioinnissa lieventävänä seikkana kuitenkin huomioon sen, että Siuntion kunta on huolehtinut asian selvittämisestä hallintolain 31 §:n mukaisesti pyytämällä hyvinvointialueelta tiedot alueellaan toimivista vaalilaissa tarkoitetuista ympärivuorokautisista sosiaalihuollon toimintayksiköistä, mutta yksikköä ei ole ilmoitettu tässä listauksessa.

Saatuaan tiedon yksikössä tarjottavasta palvelusta Siuntion kunnan keskusvaalilautakunta sekä vaalitoimikunnan puheenjohtaja ovat olleet yhteydessä kuntoutuslaitokseen äänestyksen järjestämiseksi. Kuntoutuslaitoksesta on kuitenkin ilmoitettu, että yksikköön ei ole tarpeen järjestää äänestystä.

Vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetään sitovasti laitosäänestyspaikoista eikä säädös jätä kunnalle harkintaa siinä, järjestetäänkö laitosäänestys. Kiinnitän tämän vuoksi Siuntion kunnan huomiota vastaisen varalle siihen, että laitosäänestys tulee järjestää vaalilain 9 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa yksiköissä, vaikka yksiköstä ilmoitettaisiin, ettei äänestyksen järjestäminen ole tarpeellista. Tuon vielä esille, että apulaisoikeusasiamies Sakslin on ratkaisussaan EOAK/1370/2024 todennut, että äänestys tulee järjestää myös silloin, kun laitoksesta ilmoitetaan, että äänestystä ei ole tarpeen järjestää sillä perusteella, että paikalla ei ole yhtään äänestämään kykenevää henkilöä. Selvytyden vuoksi totean vielä, että alaikäisille tarkoitetuissa yksiköissä laitosäänestyksen järjestäminen ei nähdäkseni ole ilmeisestä syystä tarpeellista.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen menettelyn virheellisyydestä Siuntion kunnan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Siuntion kunnalle.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä tiedoksi ylimpänä vaaliviranomaisena toimivalle oikeusministeriölle.